

Укладачі:

Рудий Р.М. – професор кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС, докт. техн. наук, проф.;

Кисельов Ю.О. – професор кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС, докт. геогр. наук, проф.;

Боровик П.М. – доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС, канд. екон. наук, доц.;

Удовенко І.О. – в. о. завідувача кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС, канд. екон. наук, доц.;

Шемякін М.В. – доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС, канд. с.-г. наук, доц.;

Гладілін В.М. – доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС, канд. тех. наук, доц.;

Лозинський В.А. – викладач кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС, канд. тех. наук, викладач;

Прокопенко Н.А. – викладач кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС.

Рецензенти:

Поліщук В.В., доктор с.-г. наук, професор кафедри садово-паркового господарства Уманського НУС;

Іващенко І.Є., кандидат с.-г. наук, доцент кафедри лісового господарства Уманського НУС.

Схвалено на засіданні кафедри геодезії, картографії і кадастру Уманського НУС (протокол № 8 від 20.03. 2023 р).

Рекомендовано до друку методичною комісією факультету лісового і садово-паркового господарства Уманського НУС (протокол № 5 від 05.04. 2023 р).

© Рудий Р.М.,
Кисельов Ю.О.,
Боровик П.М.,
Удовенко І.О.,
Шемякін М.В.,
Гладілін В.М.,
Лозинський В.А.
Прокопенко Н.А.
© Уманський НУС, 2023 р.

А

Абонемент (франц. *abonnerment*) – 1) право одержання творів друку з бібліотеки для читання поза її межами; 2) відділ бібліотеки, що обслуговує читачів шляхом видачі їм літератури додому.

Абсолютне – те, що існує через себе, отже самостійне, безумовне за своєю суттю і безвідносне до будь-чого, незалежне, але й „досконале”, „логічно завершене”.

Абсолютні знання – це повне, вичерпне відтворення узагальнених уявлень про об’єкт, що забезпечує абсолютну відповідність образу і об’єкту в певний період пізнання.

Абстрагування – прийом мислення (метод наукового дослідження), що передбачає відображення в людській свідомості предметів і явищ об’єктивної дійсності, мисленого відокремлення від їхніх другорядних властивостей і відносин та виділення загальної ознаки, що характеризує клас предметів.

Авторський аркуш – одиниця виміру обсягу друкованого твору, яка служить основою для обліку праці авторів, укладачів, перекладачів, редакторів, рецензентів та ін.; дорівнює 40 тисячам знаків, включаючи розділові знаки та пробіли між словами.

Авторський знак – умовне позначення початкових складів прізвища автора, назви або іншого початкового слова опису, яке є складовою частиною шифру книги; визначається за спеціальними авторськими таблицями.

Академік – академічне звання членів НАН та галузевих академій України: найвище вчене звання, яке мають особи, обрані до Академії наук.

Аксіома (від грецьк. *axioma* – загальноприйняте положення, *axido* вважаю гідним) – це положення, яке приймається без доказів у зв’язку з їх очевидністю.

Аксіоматичний метод (від грецьк. *axioma* – загальноприйняте, *methodos* – спосіб пізнання) – спосіб побудови наукової теорії у вигляді системи постулатів (аксіом) і правил висновку (аксіоматики), що дозволяють шляхом логічної дедукції отримати підтвердження певної теорії.

Актуальність теми – сучасність, злободенність, важливість будь-чого на даний момент і в даній ситуації для вирішення даної проблеми.

Алгоритм – система правил для розв’язування певного типу задач.

Аналіз (від грецьк. *analysis* – розкладання) – мислене або практичне розчленування цілого на складові частини (сторони, ознаки, властивості, відносини) з метою їхнього детального вивчення.

Аналітичний опис – опис частини творів друку (статті з журналу, газети, розділу книги та ін.) для картотеки, каталога, бібліографічного посібника; складається з двох частин: у першій зазначають прізвище автора та назву твору або його частини, у другій – відомості про те, де вміщено описуваний твір.

Аналогія (від грецьк. *analogia* – відповідність, подібність, схожість) – міркування, метод пізнання, заснований на перенесенні однієї або кількох характеристик із відомого явища на невідоме.

Анкетування – один із способів письмового опитування значної

кількості респондентів за повною схемою анкети або опитувального листа.

Анотація – коротка характеристика документа, яка пояснює його зміст, призначення, форму та інші особливості. Анотація має вигляд стислого коментаря або пояснення щодо змісту документа, його призначення і форми, що додається, як правило, у вигляді примітки після бібліографічного опису документа.

Апріорні знання – ті, що не ґрунтуються на досвіді, а передують йому і вказують шлях здобуття наукових знань.

Аргумент (лат. *argumentum*) – це підстава, доказ, які використовуються для обґрунтування, підтвердження чогось.

Архів (лат. *archivum*, от греч. *archei-оп* – присутственное место) – 1) установа або відділ в установі, де зберігаються старі документи та письмові пам'ятки; 2) зібрання документів і пам'яток, що стосуються життя і діяльності установи або особи; 3) видання, в якому публікуються листи, не видані до цього праці та різні документи, що стосуються діяльності установи або особи.

Аспект (від лат. *aspectus* – вигляд) – точка зору або розріз, за яким розглядається об'єкт дослідження.

Б

Багатотомне видання – двір друку, що складається з двох або більше окремих томів, книг, частин, тощо, які за своїм змістом об'єднані в одне ціле.

Бібліограф – спеціаліст з питань бібліографії; назва посади у бібліографічних, бібліотечних і деяких інших установах.

Бібліографічні дані (чи бібліографічні відомості) – це конкретні відомості про документ (його автора, назву, місце та рік видання, кількість сторінок тощо), що допомагають розпізнати документ за його описом.

Бібліографічна довідка – складена на запит читача, установи, організації усна або письмова довідка, що містить відомості про літературу з певного питання теми, певного автора, а також бібліографічні дані того чи іншого твору друку тощо.

Бібліографічне посилання – посилання на літературне джерело (надруковані тексти історичних джерел та історіографічні роботи), з якого взято відомості, що наводяться, або текст. Може включатися до тексту твору або наводитись в підрядкових примітках, виносках, іноді в кінці книги або глав у вигляді нумерованого списку літератури.

Бібліографічний відділ – відділ бібліотеки, який здійснює довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування читачів, установ і організацій, складає матеріал науково-інформаційної та рекомендаційної бібліографії.

Бібліографічний опис – це множина записаних за певними правилами бібліографічних даних, що ідентифікують документ.

Бібліографічний покажчик – перелік твору друку з будь-якої теми, галузі знання, питання, розташованих у певному порядку (за розділами і підрозділами); покажчики видаються у вигляді книг, брошур, а іноді публікуються у формі прикнижної та внутріжурнальної бібліографії.

Бібліографічна інформація – інформація про документ (його частину чи

документальний потік, документний масив), опублікований шляхом видання чи депонування; що створюється з метою інформування споживача про існування документа, його зовнішні (формальні) ознаки, зміст та інші властивості.

Бібліографія (чи бібліографічна діяльність) (від грець. *biblion*-книга та ...графія) – це система різних видів діяльності (практичної, науково-дослідної, педагогічної, управлінської), яка забезпечує виробництво та функціонування бібліографічної.

Бібліографічний опис – сукупність бібліографічних відомостей про документ, наведених за певними правилами, що встановлюють послідовність областей та елементів бібліографічного опису, і призначених для ідентифікації та загальної характеристики документа.

Бібліографічний пошук – це пошук документа, в якому міститься потрібна інформація за джерелами бібліографічної інформації без безпосереднього звертання до документа.

Бібліотека (від грець. *bibliothēke*, від *biblion* – книга та *theke* – сховище) – культурно-освітня установа, що здійснює збирання, обробку, зберігання друкованих видань і рукописних матеріалів та видачу їх читачам.

Бібліотекар – спеціальність, професія; найменування посади в бібліотечних закладах; працівник бібліотеки.

Брошура (від франц. *brochure*) – невелике друковане видання (в міжнародній практиці – до трьох друкованих аркушів), випущене в паперовій обгортці (без палітурки).

Буклет (від франц. *bouclette* – кільце) – видання, надруковане на одному аркуші, який складено шляхом паралельної фальцовки в декілька сторінок; для читання тексту сторінки не розрізаються, а розгортаються. У вигляді буклетів випускаються путівники, рекламно-інформаційні, образотворчі та інші матеріали.

Бюлетень (від франц. *bulletin*, від італ. *bulletino* – записка, аркуш, зменшене від пізньолат. *bulla* – документ с печаткою) – періодичне видання, яке містить офіційний матеріал або бібліографічні, статистичні, метеорологічні та інші дані, іноді статті з певних питань.

В

Видання, що продовжується – видання, що виходить послідовно нумерованими або датованими випусками, під однією назвою („Учені записки”, „Праці”), у єдиному оформленні, але без чітко визначеної періодичності; містить матеріали установи, товариства, учбового закладу, об’єднання різних наукових організацій і т. п.

Виклад – короткий або більш детальний переказ змісту твору, доповіді, виступу, статті і т. д.

Верифікація (від лат. *verus* – істинний і *facio* – роблю; пізньолат. *verificatio* – доказ, підтвердження) – перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень науки шляхом їхнього зіставлення із досліджуваними об’єктами.

Відносні знання – знання, які відзначаються неповнотою відповідності

образу і об'єкту.

Відчуття – це відображення в мозку людини властивостей предметів чи явищ об'єктивного світу, які сприймаються його органами чуття.

Вимірювання – метод, в основі якого лежить порівняння об'єктів за певними подібними властивостями чи ознаками з використанням кількісних характеристик.

Висловлювання – думка, виражена розповідним реченням, яка може бути істинною чи помилковою.

Відображення – загальна властивість матерії, яка полягає в тому, що за певних умов взаємодії одна матеріальна система відтворює у специфічній для неї формі певні сторони іншої системи, яка взаємодіє з нею.

Вкладка – друкований матеріал, за змістом органічно пов'язаний з виданням, але надрукований окремо і вкладений в нього.

Вклейка – матеріал, за змістом органічно пов'язаний з книгою, але надрукований окремо та вклеєний.

Вступ – органічна частина, яка передує основному тексту твору, знайомить з темою, характеризує мету праці, дає загальне уявлення про предмет, якому присвячена робота, про використані джерела і т. д.

Вторинна інформація – це результат аналітичної обробки та публікації інформації з мети дослідження.

Вузівська бібліотека – бібліотека у вищому навчальному закладі, яка обслуговує професорсько-викладацький склад та студентів, включаючи бібліотеки факультетів, кабінетів, лабораторій тощо.

Г

Газета – видання з частою періодичністю, значною типографією, специфічно оформлене у вигляді розгорнутого паперового аркуша, в якому матеріал розташований колонками та ін.

Галузь інформації – це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про відносно самостійні сфери життя і діяльності.

Гіпотеза (від грецьк. hypothesis – основа, припущення, від hupo – під, знизу та thesis – положення) – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ, процесів або причин, які зумовлюють даний наслідок, яке потрібно довести на практиці та обґрунтувати теоретично.

Глава – частина книги, статті, що структурно виділена порядковою нумерацією або ж має самостійну назву.

ГОСТ („Государственный общесоюзный стандарт”) – державний загальносоюзний документ, що встановлює технічні вимоги та норми, обов'язкові для випуску продукції підприємств.

Гриф – 1) найменування установи або організації, надруковане у верхньому лівому кутку сторінки видання офіційного документа разом з його датою та порядковим номером; 2) напис про затвердження офіційного матеріалу, надрукований перед або після його назви.

Дедукція (від грецьк. deductio – виводжу, відводжу) – метод пізнання (форма достовірного умовиводу), заснований на висновках від загального

положення до часткового (особливого), в якому висновок про окремі випадки множинної сукупності робиться на основі знання про загальні властивості всієї множини.

Д

Демонстрація (ілюстрація) (від лат. demonstratio – показ) – це форма зв'язку між аргументами та тезою (макети, таблиці, схеми).

Детермінізм (від лат. determine – визначаю) – вчення про всезагальний об'єктивний закономірний взаємозв'язок і причинну зумовленість явищ соціоприродного середовища.

Дефініція (від лат. definitio) – коротке визначення змісту якогось поняття.

Дисертація (від лат. dissertatio – міркування, дослідження) – наукова праця, представлена на здобуття вченого ступеня.

Дискурс (від франц. discourse – промова, виступ) – організація мовної діяльності (писемної, усної), яка пов'язана з певною проблематикою.

Довідкові видання – видання, до яких відносяться енциклопедії (загальні та спеціальні), словники всіх типів, довідники, збірники правил, адресні та телефонні книги, розписи транспортних сполучень і т. д.

Довідково-інформаційний фонд – це сукупність упорядкованих первинних документів і довідково-пошукового апарату, призначених для задоволення інформаційних потреб.

Довідник – 1) видання, що містить переважно короткі відомості наукового, прикладного або інформаційного характеру, розташовані в порядку, що дозволяє читачам швидко знаходити відповіді на питання, що їх цікавлять; 2) назва практичних посібників комплексного змісту, напр.: „Довідник з історії України”.

Догматизм (від грецьк. dogma (dogmatos) – думка, філософське вчення) – спосіб мислення, за яким певне вчення або положення вважають істиною, не враховуючи конкретних умов життя.

Доказ – обґрунтування (встановлення) істинності будь-якого твердження за допомогою інших тверджень, істинність яких доведена.

Документ (від лат. documentum – зразок, свідчення, доказ) – будь-який матеріальний об'єкт, що фіксує або підтверджує якісь знання та може бути включений у певне зібрання.

Доповідь – це документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

Е

Експеримент (від лат. experimentum – проба, дослід) – метод пізнання об'єктивної дійсності завдяки науково організованому досліді, ініціюванню процесів, явищ; апробація досліджуваних явищ в контрольованих, штучно створених умовах.

Енциклопедичний словник – довідкове видання універсального або

галузевого характеру, що містить відомості, подані у науковій формі; матеріал розміщується за предметною ознакою в алфавіті найменувань, предметів, місцевостей, прізвищ та ін.; може бути скороченим у порівнянні з енциклопедією.

Енциклопедія (від грецьк. *enkyklios paideia* – навчання по всьому колу знань) – довідкове видання, що охоплює найістотніші відомості з усіх або однієї галузі знання, подані в алфавітному або тематичному порядку; за тематичним охопленням розподіляються на універсальні (загальні) та спеціальні (галузеві).

Ж

Журнал (від франц. *journal* – щоденник, газета) – періодичне видання, що виходить регулярно (щотижня, раз на два тижні, щомісяця і т. д.) окремими випусками, які містять статті суспільно-політичної, наукової, літературознавчої та іншої тематики, написані, як правило, різними авторами, а також художні твори, тощо. За змістом, характером і призначенням журнали бувають політичні, наукові, науково-популярні, літературні, методичні, галузеві, дитячі, молодіжні, ілюстровані та ін.

Журнальна стаття – твір порівняно невеликого розміру будь-якого змісту, надрукований в журналі.

З

Задача наукова – теоретична задача, що вимагає встановлення невідомої раніше певної закономірності, властивості чи явища.

Закон – це філософська категорія, що відображає істотні, загальні, стійкі повторювані об'єктивні внутрішні зв'язки в природі, суспільстві і мисленні.

Засоби науки – методи мислення, емпіричного дослідження, а також технічні засоби.

Збірник – це видання, яке складається із окремих робіт різних авторів, присвячених одному напрямку, але з різних його галузей.

Звіт – огляд або зведення даних про діяльність організації чи особи за певний період (в усній або письмовій формі).

Зміст – перелік назв глав, статей, розділів і т. д. відповідно до їх розташування у виданні, з точним зазначенням сторінок, на яких вони вміщені; подається на початку або в кінці видання.

Знання – це перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відбиття у свідомості людини.

І

Ідея (від грецьк. *idea* – начало, основа, першобраз) – це продукт людського мислення, форма відображення дійсності, в ній міститься усвідомлення мети пізнання, перспектив дослідження та його практичне значення.

Індетермінізм (від лат. in – префікс на позначення заперечення і determinare – обмежити) – вчення і методологічна позиція, які заперечують загальну закономірність і причинно-наслідковий зв'язок явищ у природі і суспільстві.

Індукція (від грецьк. epagoge; від лат. inductio – наведення) – метод дослідження та спосіб міркування, при яких загальних висновків будується на основі часткових посилок.

Інформаційний ринок – це система економічних, організаційних і правових відносин щодо продажу і купівлі інформаційних ресурсів.

Істина – вірне, адекватне відображення предметів і явищ дійсності, відтворення їх так, як вони існують поза межами нашої свідомості. Істина об'єктивна за змістом, але суб'єктивна за формою, як результат діяльності людського мислення.

К

Каталог алфавітний – каталог, в якому описи творів друку розташовані за алфавітом прізвищ авторів, найменувань колективів та заголовків опису.

Каталог предметний – містить дані про наявну літературу з певного предмета та інформацію про її згруповані за предметними рубриками, які теж розташовані в алфавітному порядку.

Каталог електронний – (скор.: е-каталог, англ. e-catalog) – каталог на електронному носії, який подає переважно зміст паперового каталогу та містить інформацію про продукти й послуги для клієнтів або ділових партнерів.

Каталожний ящик – спеціальний ящик, пристосований для розстановки в ньому каталожних карток. Ширина і висота його обумовлені розміром стандартної каталожної картки. На лицьовій стороні кожного ящика зазначається зміст його.

Класифікація – система співвідпорядкованих понять (класів, об'єктів) будь-якої галузі знання чи діяльності людини, як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями чи класами об'єктів.

Ключове слово – слово, виділене з тексту як таке, що характеризує зміст даного тексту. Сполучення ключових слів є елементами інформаційної мови в пошукових системах.

Книга – друкований твір або рукопис, порівняно невеликого обсягу у вигляді з'єднання в одне ціле сторінок; один з могутніх засобів людського прогресу, невичерпне джерело людських знань.

Колоквіум (від лат. colloquium – розмова) – це форма колективних зустрічей, де, як правило, відбувається обмін думками вчених різних напрямів, тобто це форма невимушеної дискусії, але де є офіційні доповідачі.

Компіляція (від лат. compilatio, букв. – грабунок) – твір (науковий чи навчальний), який складений на основі запозичених в інших авторів матеріалів без самостійного їх дослідження та обробки.

Композиція наукової роботи (від лат. compositio – складання, створення) – послідовність розташування її частин: основного тексту (глав і параграфів), довідково-супроводжувального апарату.

Конспект (від лат. conspectus – огляд) – короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо.

Концепція (від лат. conceptio – розуміння, система) – система поглядів на будь-що, головна думка при визначенні мети та завдань дослідження, шляхів його проведення.

Курсова робота – письмова робота студента, виконана як підсумок навчання на певному курсі. Сприяє розвитку ініціативи і самостійності, передбачає систематизацію, закріплення та розширення теоретичних знань студента, оволодіння навичками самостійної, теоретичної, експериментальної роботи, роботи з комп'ютерною технікою, користування літературними джерелами.

Л

Лекція – публічне читання з наукового або іншого питання; курс у вищій школі.

М

Метод (від грецьк. methodos – спосіб мислення) – в найбільш загальному випадку означає спосіб досягнення мети, спосіб дослідження явища, який визначає планомірний підхід до їхнього наукового пізнання та встановлення істини; спосіб певним чином організованої людської діяльності.

Методика – це сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом.

Методологія (від грецьк. methodos – спосіб мислення і logos – вчення) – вчення про способи організації і побудови теоретичної і практичної діяльності людини. Це сукупність організаційних форм, технічних засобів і способів дослідження. Частіше під методологією розуміють вчення про методи дослідження. Таке визначення є дещо спрощеним, робить акцент на формальному боці, обмежує роль методології і не зачіпає вказівку на її джерело та зміст. Методологія – це система існуючих аспектів світогляду і теорії, що складають дослідницькі принципи науки.

Методологія науки – вчення про принципи побудови, форми і способи наукового пізнання.

Міжбібліотечний абонемент (МБА) – надання книг однією бібліотекою на тимчасове користування іншій. Організовується з метою максимального задоволення запитів читачів і раціонального використання книжкових фондів бібліотек.

Мінімізація теорії (від лат. minimus – найменше) – добір мінімальної кількості понять, що утворюють основу нової теорії.

Моделювання (від франц. modeler – ліпити, формувати) – метод вивчення об'єкту (оригіналу) шляхом створення і дослідження його копії (моделі), яка заміняє оригінал з певних сторін, які цікавлять пізнання і підлягають вивченню, непрямий, опосередкований метод наукового дослідження.

Монографія – це наукова праця, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми, що належить одному або декільком авторам.

Н

Навчальний посібник – навчальне видання, що частково чи повністю замінює або доповнює підручник та офіційно затверджене як такий вид видання.

Нарада – це форма колективних контактів вчених і фахівців одного наукового спрямування.

Наука – це соціально значуща сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення й використання теоретично-систематизованих знань про дійсність. Наука є складовою частиною духовної культури людства. Як система знань, вона охоплює не тільки фактичні дані про предмети оточуючого світу, людської думки та дії, а й певні форми та способи усвідомлення їх.

Наукова діяльність – це інтелектуальна творча праця, спрямована на здобуття і використання нових знань.

Наукова доповідь – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання), одна з форм оприлюднення результатів наукової школи, можливості за короткий проміжок часу „увійти” в наукове товариство за умови яскравого виступу.

Наукова ідея – форма відображення у мисленні нового розуміння об’єктивної реальності.

Наукова інформація – це логічна інформація, яка отримується в процесі пізнання, адекватно відображає закономірності об’єктивного світу і використовується в суспільно-історичній практиці.

Наукова проблема – конкретне питання, яке виникає, коли наявних знань не достатньо для вирішення конкретного завдання, і спосіб, за допомогою якого можна здобути відсутні знання, невідомий.

Наукова публікація – це доведення інформації до громадськості за допомогою преси, радіомовлення, телебачення; розміщення в різних виданнях (газетах, книгах, підручниках).

Наукова стаття – є одним із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються конкретні окремі питання за темою дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців.

Наукова тема – задача наукового характеру, яка потребує проведення наукового дослідження.

Наукова школа – це творча співдружність вчених, які працюють в одній країні або в одному місті в певній галузі науки, об’єднаних спільністю підходів до вирішення проблеми, стилю роботи, спільністю наукового мислення, ідеї і методів їх реалізації.

Наукове дослідження – цілеспрямоване вивчення за допомогою наукових методів явищ і процесів, аналіз впливу на них різних факторів, а також вивчення взаємодії між явищами з метою отримання переконливо доведених і корисних для науки і практичних рішень.

Наукове пізнання – це дослідження, характерне своїми особливими цілями й завданнями, методами отримання і перевірки знань.

Науковий напрям – сфера наукових досліджень наукового колективу, спрямованих на вирішення значних завдань у певній галузі науки.

Науковий факт (від. лат. *factum* – зроблене) – це елемент, який лежить в основі наукового пізнання, відображає об'єктивні властивості процесів та явищ: новизну, точність та об'єктивність і достовірність.

Наукознавство – розділ науки, який вивчає закономірності її функціонування і розвитку, структуру і динаміку наукової діяльності, взаємодію науки з іншими сферами матеріального і духовного життя суспільства.

О

Об'єкт дослідження – те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника.

П

Парадигма (від грецьк. *paradeigma* – приклад, зразок) – поняття сучасної науки, яке означає особливий спосіб організації наукових знань щодо того чи іншого бачення світу та відповідні зразки або моделі дослідження. Зміна парадигми розглядається наукою як революція.

Первинна інформація – це вихідна інформація, яка є результатом безпосередніх соціологічних експериментальних досліджень, вивчення практичного досвіду (це фактичні дані, зібрані дослідником, їх аналіз і перевірка).

Періодичне видання – твір друку, що випускається через визначені чи не визначені заздалегідь відрізки часу послідовно нумерованими або датованими випусками під однією об'єднуючою назвою; розраховане на необмежену заздалегідь тривалість свого виходу в світ і, як правило, має однакове поліграфічне оформлення.

Підручник – навчальне видання, що містить систематизований виклад змісту навчальної дисципліни, відповідає програмі та офіційно затверджений як такий вид видання.

Пізнання – процес руху людської думки від незнання до знання, в основі якого лежить відтворення у свідомості людини об'єктивної реальності.

План (від лат. *planum* – площина) – система взаємопов'язаних завдань, що визначають строки, порядок і послідовність виконання програм, окремих робіт, операцій; порядок, послідовність викладу матеріалу.

Поняття – це відображення найбільш суттєвих і властивих предмету чи явищу ознак. Вони можуть бути загальними, частковими, збірними, абстрактними, конкретними, абсолютними і відносними.

Порівняння – метод пізнання дійсності, покликаний встановити спільні й відмінні параметри між процесами, явищами, об'єктами.

Постулат – це твердження, яке сприймається в межах певної наукової теорії, як істина без доказовості і виступає в ролі аксіоми.

Пояснення – з'ясування особливостей ситуації, розкриття мотивів, причин певних процесів, явищ, подій.

Предмет дослідження – досліджувані з певною метою властивості, характерні для наукового пізнання, це визначення певного „ракурсу” дослідження як припущення про найсуттєвіші для вивчення обраної проблеми характеристики об'єкта.

Представлення – це вторинний образ предмету чи явища, які в даний момент часу не діють на чуттєві органи людини, але обов'язково діяли раніше.

Принцип (від лат. *principium* – начало, основа) – це головне вихідне положення будь-якої наукової теорії, вчення, науки чи світогляду, виступає як перше і найабстрактніше визначення ідеї, як початкова форма систематизації знань.

Проблема – велика множинність наукових питань майбутніх досліджень; складне теоретичне або практичне питання, що потребує дослідження.

Прогнозування – спеціальне наукове дослідження конкурентних перспектив розвитку будь-якого явища; процес наукового передбачення майбутнього стану предмета чи явища на основі аналізу його минулого й сучасного, систематична, науково-обґрунтована інформація про якісні і кількісні характеристики розвитку цього предмета чи явища в перспективі.

Публікація – доведення матеріалу до загального відома шляхом опублікування у вигляді самостійного видання або на сторінках друкованого органу.

Раціональне пізнання – це опосередковане і узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами та явищами.

Р

Резюме (від франц. *resume*, від *resumer* – коротко викладати) – короткий висновок, що містить основні положення доповіді, промови, наукової праці, дискусії. Вказівка за зміст первинної роботи, гранично лаконічна, може бути у вигляді одного речення. Розміщується в кінці статті і містить інформацію оціночного характеру.

Реферат (від лат. *referre* – доповідати, повідомляти) – доповідь на певну тему, що передбачає огляд відповідних літературних та інших джерел; короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми.

Рецензія – критико-бібліографічна характеристика документа, яка дає його аргументований аналіз, показує його позитивні якості та недоліки.

С

Самостійна робота – навчальна діяльність студента, спрямована на вивчення і оволодіння матеріалом навчального предмета без безпосередньої участі викладача.

Симпозіум – це напівофіційна бесіда за завчасно підготовленими доповідями, а також виступами експромтом.

Синтез (від грецьк. synthesis – складання) – поєднання раніше виділених частин предмету дослідження в єдине ціле, в якому протиріччя і протилежність послаблюються або знімаються.

Словник – 1) довідкове видання, в якому матеріал подано за алфавітом назв предметів ч імен; 2) довідкова книга, в якій наводяться в алфавітному порядку слова будь-якої мови з коротким поясненнями їх значення (тлумачний словник) або з перекладом на іншу чи інші мови (мовний словник).

Спостереження – це метод цілеспрямованого дослідження об'єктивної дійсності, в тому вигляді, в якому вона існує в природі та суспільстві і доступна безпосередньо для сприйняття людиною без втручання в неї.

Сприйняття – це відображення в мозку людини властивостей предметів чи явищ, які сприймаються його органами чуття в якийсь відрізок часу і формують первинний чуттєвий образ предмету, явища.

Стандарт – норма, зразок, мірило.

Стандарти – це нормативні документи, в яких встановлені єдині вимоги до основних властивостей будь-якої продукції або виду робіт.

Судження – це розумовий акт, форма думки про певний предмет чи явище.

Сутність – головне, основне, визначальне у предметі.

Т

Теза (від грецьк. thesis – положення, твердження) – це систематизований виклад основних положень, думок, спостережень, в ній відсутні деталі, пояснення, ілюстрації тощо.

Тези доповіді – це опубліковані на початку наукової конференції (з'їзду, симпозиуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді.

Теорія (від гр. theoria – розгляд, міркування, вчення) – найбільш висока форма узагальнення і систематизації знань, що дає цілісне уявлення про закономірності та суттєві зв'язки дійсності; вчення про узагальнений практичний досвід, тобто теорія будується на результатах, отриманих на емпіричному рівні досліджень.

Термін – слово або кілька слів, що точно визначають певне поняття в науці, техніці, мистецтві та ін.

У

Узагальнення – логічна дія, в процесі якої здійснюється перехід від одиничного до загального. Узагальнення відбувається шляхом абстрагування при утворенні понять, суджень, теорії.

Умовивід – це розумова операція, в процесі якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке певним чином пов'язане з вихідним.

Уявлення – це систематизація різних представлень в мозку людини,

---

Навчальне видання

Рудий Р.М., Кисельов Ю.О., Боровик П.М., Удовенко І.О., Шемякін М.В., Гладілін В.М., Лозинський В.А., Прокопенко Н.А. Словник основних термінів з предмету «Основи наукових досліджень» для студентів денної форми навчання освітнього рівня «Бакалавр» спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій», освітня програма «Геодезія та землеустрій». Умань. Редакційно-видавничий центр УНУС, 2023. 16 с.

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 18.04. 2023 р.

Формат 60*84/8

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 1,05

Зам. № 2241-49 від 18.04. 2023 р.

Тираж 30 прим.

*20305, м. Умань, вул. Інститутська, 1
Редакційно-видавничий центр УНУС*